

כליז של הדיוט

ע

זמן חמשים שנה ישב מצבא העבדה ולא יעבד עוד. (ח' כה)
 רמו ג"כ לכל האנשים, שאחרי חמשים שנה לא יעבדו עוד כ"כ
 בעולם המעשה, אלא כל אחד יורו עצמו ביותר לתורה ומע"פ שיהיו
 מזומן בידו ליום שכולו שבת. ובאבות פ"ה איתא, כן ארבעים לבינה בן
 המשים לעצה, ופירש הרע"ב שיוכל ליתן עצה. והנה המשנה אומרת
 מרבה עצה מרבה תבונה, וקאמר לנו התנא, כן ארבעים לבינה, וכשבא
 אח"כ לימי החמישים או נתוסף בו בינה עד שבאים כ"א לשאול בעצתו.
 וא"כ כ"ש שצריך או להתייעץ בעצמו אודות ענינו איך להכין צדה
 לבית מועדו.

ט

תל

פ

כליז של הדיוט

פרשת בהעלתך

2

והנה אמת

פ טככים

"בהעלתך" - למה הדבר דומה? למלך שהיה לו אוהב. אמר לו המלך: תדע
 שאצלך אני סועד, אלא לך ותקן לי. הלך אוהבו והתקין מטה של הדיוט,
 מנורה של הדיוט ושלחן של הדיוט. כיון שבא המלך באו עמו שמשין,
 סיבבו מיכן ומיכן מנורות של זהב לפניו. כיון שראה אוהבו את כל הכבוד
 התבייש והטמין את כל מה שהתקין לו, שהיה הכל הדיוטות. אמר לו
 המלך: לא אמרתי לך שאצלך אני סועד? למה לא התקנת לי כלום? אמר
 לו אוהבו: ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך, ונתביישתי, והטמנתי כל
 מה שהתקנתי לך, שהיו כלי הדיוטות. אמר לו המלך: חייך, שאני פוסל
 את כל כלי שהבאתי, ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך. וכן
 הקדוש ברוך הוא כולו אורה, שנאמר: "זנהורא עמיה שרא". והוא אמר
 לישראל: התקינו לי מנורה ונרות. מה כתיב שם? "ועשו לי מקדש
 ושכנתי בתוכם"; "ועשית מנורת זהב טהור"; כיון שעשו באת שכינה, מה
 כתיב שם? "ולא יכול משה לבא אל אהל מועד". מיד קרא למשה - "ובבא
 משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר". מה דבר אליו?
 "בהעלתך את הנרות".

1

ב

1

(במדבר רבה טז ח)

מבקש המלך להיפגש עם אוהבו, להביא לידי ביטוי את קשר האהבה
 שביניהם. מובן שאין המפגש יכול להתקיים בארמון המלך; בהיותו
 בארמון, חסר האוהב את היכולת להביא את אישיותו אל המפגש ואף את
 היכולת לקלוט את המלך עצמו, שעולמו מושגיו רחבים בהרבה
 ממידותיו ומיכולת הקליטה המוגבלת שלו. המפגש של המלך עם אוהבו
 חייב להיות מצומצם למושגיו של האוהב. לשם כך יעזוב המלך את

פ

11

כשמוע המלך את דברי האוהב מעדיף הוא להסתיך את האור שוביא
עמו, לעטות על עצמו פשטות, להתאים את עצמו אל האוהב ולמושוגי
ולבשר לו: "חייך שאני פוסל את כל כלי שהבאתי, ובשביל אהבתך איני
משתמש אלא בשלך".

כלי הדייט

נתאוה מלך מלכי המלכים לעשות לו דירה בתחתונים, וציוה לעמו
"ועשו לי מקדש ושכנתי בחוכם". עם ישראל מתנדב כולו להכנות
לקראת המפגש הגדול ומתנדב כלי כסף וכלי זהב, מתמסר כולו לצורך
גבוה ומקדיש את כלי הדייט שלו למלך עולמים. אלא שברגעי השראת
השכינה ממלא הענו את המשכן, ואין ביכולתו של משה להיכנס אל אוהל
מועד. כאשר רגע המפגש קרב, מתעצמת תחושת האוהבים כי קצרה ידם
וכי כל שעשו ופעלו, כל שהתקינו והכינו, איננו שווה כלום לעומת הדר
גאוונו של ה' אורה של מנורת הזהב, שעשו לכבוד המלך, מחויר
בהתקרב המפגש עם המלך אשר נהורא עמיה שרא.

אף בעולמו הפרטי עשוי אדם מישראל לחוות חוויה דומה לזו של
האוהב. מתודוע הוא לרצון קונו במפגש עמו, ונחלץ להתמסר בכל
כוחותיו להכנות לאותו מפגש. מקדיש הוא את עיתותיו ללימוד תורה
ולקיום מצוות, ומכשיר את כלי הדייט שלו לקלוט את אלוהיו בבואו
למפגש. אולם עם התקרב המפגש, חש האוהב כי כל עשייתו הרי היא
פאין וכאפס, ומרוב בושה מסמין הוא את כל אשר עמל להתקין לכבוד
המלך.

דווקא ברגע זה נאות ה' לצמצם שכיתנו - בין בעשרה ספחים של ארון
וכפורת, ובין בכליו המונבלים של עובד האלוהים הפרטי. לאחר שביטא
עם ישראל את גודל אהבתו ונכונותו להתמסר למלכו, ועם זאת בא לכלל
ההכרה שאין הוא וכל מאמציו נחשבים למאומה בהשוואה לכבוד
מלכותו. מיד קרא ה' למשה לשמוע את הקול המיזבר אליו וציווהו
בהעלתך את הנרות". פסל ה' יתברך את כליו המלכותיים, ומשאלה

או נחמו, שאירי נאחורירי-את המלכות על כל עומק חוללה, ויכניס עצמו
על עולמו של האוהב, אל ד' אמותיו.

וויקא מפגש בבית האוהב, שיכליל שימוש בכלי הדייט הפשוטים, יהיה
מימוש שיבטא את אהבתו של האוהב למלך. כאן יוכל האוהב להתמסר
ויל' למשימת אירות המלך. הוא יקדיש לו את כל אשר לו; יציע את
המיטתו, יערוך את השולחן וידליק את המנורה. בביתו מסוגל האוהב
לגבוע את עצמו ואת עומק אהבתו למלך, באמצעות השקעתו בהכנות
למפגש ובעזרת כליו הפשוטים.

שרגא בטיהרא

הרצון המקורי של המלך להיפגש עם ידידו כביתו מעניק משמעות
מרובה לקיומו ומאדיר את מקומו כפרט, שאפילו המלך מתעניין בו וחפץ
בקרבנותו. הוא מתמלא תחושת ייעוד ושלחות ומכין שיש לו חשיבות
מייני המלך. אולם, בשעה שקול פעמי המרכבות מתחזק והפמליא
המלכותית מתקרב לביתו של ההדייט, נמלא האוהב בושה. למראה
מנורות הזהב שבידי שמשי המלך, חודרת אל שורשי תודעתו של האוהב
ההכרה כי כל הכנותיו למפגש חסרות משמעות בהשוואה להוד
המלכותי. ברגעים הקצרים שלפני המפגש, תופס האוהב עד כמה אפסי
הוא לעומת המלך שעמו הוא עומד להיפגש. מרוב בושה מסמין הוא את
כל מה שהתקין לסעודה.

או אז נכנס המלך לבית האוהב, ומבקש למנוש את רצונו לפגוש את
אוהבו. שמח הוא באוהבו דווקא כאשר הוא שומע על שני השלבים
שעברו עליו בהכנות למפגש: ההתקנה וההטמנה. האהבה השלמה של
אוהב המלך באה לידי ביטוי דווקא מפני שלאותה מסירות ראשונית
שליחותה אותו בהכנות למפגש, לאותה דבקות שבה התקין את כלי
הדייט שלו לקראת בוא המלך, מתלווה ההכרה שלמעשה אין לכלל אותו
הכנות ערך עצמי; בסופו של דבר האוהב וכל משאביו ויכולותיו
מתגמדים לעומת המלך והמפגש עמו.

14 | ספר דברים
ויטילו, משמעות מהודשת נוצקה לנרות המערכה שהוסבו בידי הגויים.
נעת יוכל האוהב לזכות להיפגש עם אלוהיו באופן שייקלט בכליו, כלי
הזיכרון שהכין.

כל אחד הוא אור קטן

דבר אחר: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" - שלא תהיו מבזין על
המנורה, הוי "כי מי בו ליום קטנות ושמתו וראו את האבן הנדל ביד
ורובל שבעה אלה" (זכריה ד ט) - "אלה" - זו המנורה, "שבעה" - אלו שבעת
הנרות.

(שם)
לכאורה סעון המדרש ביאור רחב: למה יעלה על הדעת שיהיו בני ישראל
מבזים את המנורה? הראי"ה עוסק במדרש זה בדרוש לפרשת בהעלתך:

ראינו שסוגלת המנורה שתאיר אור החכמה בישראל. אמנם החכמה היא
אחת בעיקרה, אבל כל אחד יקבל החכמה כפי הכנת טבעו, והדרך לבוא אל
עומק החכמה הוא שכל אחד ילך בדרך שטבעו מורה על זה, שזה אות
שלך נוצר.

(מדבר שור, הרוש השישי)

המנורה עשויה מקשה אחת ומסתעפת לשבעה קנים נפרדים. מכל כלי
המקדש מסמלת המנורה את החוכמה, וממילא מן המבנה שלה ניתן
ללמוד על אופייה של החוכמה בישראל. חטיבת החוכמה בישראל אחת
והיא, אך כוללת בתוכה ענפים מפורצים, לומר לך שעל כל אחד ואחד
להשקיע בהליכה בדרכו המיוחדת לו, וכך להגיע אל עומק החוכמה. אור
והחוכמה בישראל מופיע דווקא באמצעות הגוון הייחודי של כל אחד
וישראל, כשבע השלהבות שבראשי קני המנורה, אך באמת אור אחד
הוא הכלול מן הגוונים הרבים.

מחשבות גדלות

והנה לפעמים ידמה אדם שכל כן גבר שכלו, עד אינו צריך כלל ללכת על פי
טבעו ומדותיו, שכבר הוא משכיל בעמקי החכמה למעלה מכל טבע ומדה
שבו.
מכל מקום, ידענו כי לא יצדק דבר זה לגמרי.

(שם)

עלול האדם לחשוב כי ההליכה בדרך ייחודית, בנתיב שמביא לידי ביטוי
הק גוון מסוים של החוכמה, היא שלב הכרחי ונחוץ - אך בשלב הבא,
לכשיהיה מסוגל לעזוב דרך זו ולעבור למישור פעולה רחב יותר, ולהגיע
לחוכמה שהיא עליינה וגדולה ממידתו הפרטית המצומצמת, מוטב שילך
בדרך זו. סבור הוא שאכן עמודי החוכמה שבעה הם, אך תכליתם להביא
את האדם אל מעלה גבוהה יותר: משם ואילך יוכל לצעוד בשביל רחב
המאחד בתוכו את הנתיבים הצרים יותר, שביל שהוא למעלה מכל טבע
ומידה הטבעיים בו.

לא כך חשב מלכו של עולם בצוותו על עשיית המנורה ועל הדלקת
הנרות. בחושבו כי עבודתו בדרכי החוכמה שלמעלה מטבעו משמעותית
יותר מצעידה באורח המיוחד לו, בוחר האדם בדרך שלא ציווה הקדוש
ברוך הוא. בוותרו על העלאת הנר המיוחד לו אל מול פני המנורה, מעלה
הוא אש אשר לא ציווה אותו ה' להעלותה, אדם כזה טועה טעות יסודית,
בחושבו שפעילותו בדרך שמורה לו השכל חביא לתוצאות טובות יותר
מהדרך שעליה ציווה ה': דרך שבה עובד כל אדם בהתאם לטבעו
ומידותיו, ומתוך עבודת הפרטים נוצר בעבור הכלל כלי להשראת
שכינה.

חפץ המלך בהתמסרותו המוחלטת של אוהבו לעבודת ההכנה למפגש
עמו, אך אין די בכך. הכרחית לאוהב ההכרה כי אין הוא צריך לבטל
ולחסות את כליו שלו, ואדרבה, דווקא בהם יביע את אהבתו וקרבנותו.

על האדם לדעת תחילה שלא השגותיו הפרטיות, שאליהן יגיע באמצעות
שכלו, הן כשלעצמן יעניקו לו את קרבת האלוקים שאליה הוא משתוקק.

5

י"ג, י"ג. כגן ה' בארץ מצרים כאכה צער.

כי במה נחשב הוא. עבודת האוהב רצויה דווקא מתוך ידיעה כי גדול המלך ומהולל מעל ומעבר לכל יכולותיו האנושיות של האוהב. הפועל כמיטב יכולתו מתוך תודעה זו, ומקדיש לשם כך את מיטב כלי ההדיוט שלו, המתאימים לו על פי אופיו וטבע נפשו, הוא האוהב שעמו חפץ המלך להיפגש בהשרותו ושכינתו בתחתונים.

פירש"י וז"ל: ומדרש אגדה דורשה לגנאי על שהיו שטופי זמה בחר לו לוט בשכונתם עכ"ל, והנה היא סוגיא בהוריות [דף י"ע ב], ועיי"ש. לכאורה תמוה, מה ראו חז"ל לגבב על לוט דברים שלא נאמרו עליו, והלא המקרא מפרש שמפני המשקה של הפכר בחר לו לוט בככר הירדן. והנ"ל בכיבוד הענין, והוא גם השקפה כללית לכמה פרשיות בתורה, כי כמו שיש בתורה פרד"ס [פשוט, רמו, דרוש וסוד] כמו כן יש באדם פרד"ס בתור מליצה, והיינו שנמצאים באדם כוחות כהים שהם פועלים הרכה פהנהגת האדם אף על פי שאין האדם מרגישם עדיין, והם בבחינת הכליות או הלב, כלומר כשהמחשבה נגמרת כבר בשכל האנושי היא כמין ממש וזו היא הפשטות, ואח"כ נמצאים באדם יצירות של מחשבות שלא נתגשמו עדיין והן הן עדיין בבחינת הכליות, היינו המחשבה בכח ולא בפועל, והיא היא צורת המעשה של האדם¹⁶.

6
מלך
צ"ל

7

מלך
צ"ל

י"א, ה'. זכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים חנם.

הנה בפסוק מפורש שהם התאונו על זה שחסר להם האוכל שהיה להם במצרים, אמנם רש"י להלן [פ"י] הביא מחז"ל שיעקר טענתם ובכיותם היה על עסקי משפחות, היינו על העריות שנאסרו להם. ויש להבין את זה. דמנא להו לחז"ל לתת מילים בפיהם שלא הזכירו הם בעצמם, ומה היה כאן חסר לחז"ל שהצריכו להמציא להם טענות?

אבל נראה שכאן ירדו חז"ל לעומק נפש האדם, והיינו שישנן באדם "הכוחות הכהים" שהם פועלים הרבה בהנהגת האדם ואין האדם מרגישם עדיין, והם בבחינת הכליות או הלב, והרי זה יצירות של מחשבות בשכל האדם שלא נתגשמו עדיין אבל הם משאירים את רושםם בצורת המעשה של האדם. וכיבוד הדבר הוא, שחז"ל - בין ברוח קדשם בין מצד המדע והשכל - העריכו שאין הדבר כפשוטו, דהרי זה אינו מסתבר כלל שאנשים יבכו על שלא הרגישו טעם בצלים ושומים בו בזמן שהיה אצלם את המן שהיה כל כך טעים ומשובח, ועל כרחך שאף שהן בעצמן בכו על טעם השומים והבצלים שנעדר מהם, אבל מכל מקום בכוחות הכהים היתה תביעה אחרת - עסקי עריות, ודו"ק היטב בזה¹⁰.

כדי להסביר ענין זה ננקוט לדוגמא מה שכתבתי בכיבוד הפסוק בפרשת בהעלותך [במדבר י"א פ"ה]: זכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים חנם גוי' ואת הבצלים ואת השומים, הרי שמפורש בקרא שהם התאונו על זה שחסר להם האוכל שהיה להם במצרים, ואף על פי כן הביא רש"י [שם פ"י] בשם חז"ל שיעקר טענתם ובכיותם היה על עסקי משפחות, והיינו על העריות שנאסרו להם, וזה תמוה, דמנא להו לחז"ל לתת מילים בפיהם שלא הזכירו הם בעצמם. אלא שהכיבוד הוא כמש"כ, שחז"ל - בין ברוח קדשם ובין מצד המדע - העריכו שאין הדבר כפשוטו, דהרי זה אינו מסתבר כלל שאנשים יבכו על שלא הרגישו טעם בצלים ושומים בו בזמן שהיה אצלם המן שהיה כל כך טעים ומשובח, ועל כרחך שאף שהם בעצמן בכו על טעם השומים והבצלים שנעדר מהם מכל מקום בכוחות הכהים היתה תביעה אחרת - עסקי עריות.

וזהו הענין שביארו חז"ל גם אצל לוט, דכפשוטו בודאי שלוט דימה כי חפץ הוא להיטיב מצכו בעשירות ומשום שלא נשא אותם הארץ לשבת יחדו, אבל הם ברוח קדשם הבינו כי אילו היתה פנימיותו כהוגן ודאי שהיה נותן אל לבו דאפילו אם פרנסתו תהיה מצומצמת אבל הכי מילתא זוטרותא

היא לחיות בקרבתו של אברהם אבינו, ומכל שכן שראה שכבר נתעשר על ידי קרבתו של אברהם, וכמו שדרשו רז"ל שהביא רש"י על הפסוק לעיל [י"ג פ"ה] וגם ללוט ההולך עם אברהם היה צאן ובקר ואהלים, מי גרם שהיה לו זאת הליכתו עם אברהם, ואיך יתכן שבשביל הנאת ממון ירחק מאברהם, אלא על כרחך משום זמה נרחק ממנו, וכדמצינו אח"כ על הפסוק להלן [י"ט פ"ח] הנה נא לי שתי כנות וגו': לעצמך אתה משמרן¹⁷, ואכן כך היה בסופו של דבר עם לוט ושני כנותיו.

4

28

31

36

41

46

47

57

56

9 א"ת

1 | על עסקי משפחות וכו'. ותימה, איך
בכו עתה על העריות שנאסרו להם כבר, ומה
ענינו לכאן? ויש למרץ, דלא קשה מידי,
דעכשוו בכו על כל התאוות הגופניות

4 | שהפרישן הקדוש ברוך הוא, ואמרו (פסוק ה)
"זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם"
מ'ן המצות' (נש"י סס), שלא היינו דואגים מן
המצות, והיינו אוכלים ושותים בלא דאגת
המצות, ועל הכל מה שהיה להם התאוות
בעריות, והפריש הקדוש ברוך הוא אותם.
מהם, ולפיכך היו מתאוננים עתה עליהם.
ופירוש פשוט הוא:

10 | עין חכמה

1 | יא, פז | אספה לי שבעים איש מקני ישראל.
יתכן, כי כאשר הבדיל השי"ת בני אהרן ושבת
לוי לעבודתו, היו מהאומרים, אחרי אשר אנו
רחוקים משלמות מופלגת, דביקות באלקות, למה
צודך אותנו בפרישות מבשר ומתאות הבשרי,
בזיו שאין לנו יתרון מזולתנו. לכן היה
מתחבולה האלקית לעשות שבעים אנשים
מוקני ישראל, מעון לשכינת השי"ת. וכל אחד
מישראל אשר שאר רוח לו ומתנהג בפרישות
ובהתבודדות ראוי לזה, לכן יבדלו מן התאות.
פי כולם יתאוו להשגחה המופלגת והכבוד
האמיתי. ואולי הוא על דרך "שמתוך שלא לשמה
בא לשמה" (פסחים ג, ב).

8 א"ת

1 | אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על העריות הנאסרות להם. כספרי
היה רבי יודאי אומר שבטעם שאמר להם משה לפרוש מן העריות היו
מנסטין מלמד שהיה אל' עשה אחרות ואחרות אביו ואחרות אמו ולא ידעתי למה
תשכרו עבדיו אחר נביעתן מהר סיני לנכות על שהפרישו משה מן העריות
וקאל כבר עברו כמה חדשים מהפרישן עד שבטעם מהר סיני שהרי מיום הכפרים
שיד משה מן ההר שב לא עלה והתורה כבר הייתה מסורה בידו והוא יש לומר שאף
על פי שהתורה כל התורה כלה מסורה בידו מכל מקום לא נאמר לישראל אלא כל
אחת בזמנה שהרי בפרק המזקין אמרו ה' פרישות נאמרו ביום שהוקם המשכן פרשת
כהנים ופרשת לוי ופרשת עמאלים ופרשת שלח עמאלים ופרשת אחרי מות ופרשת
שתוי יין ופרשת נרות ופרשת פרה אדומה ופרש"י ז"ל פר' כהנים אמרו אל הכהנים
שהלכות כהנים כתובות בה לא יעמא לא יקח מוס בו לא יגש ומפני שבו ביום החזקו
לפטורה הארצה קדושתן להודיעם פרש' לוי קח את הלויים דהעלאתך שבה הלכות
לוי והתורה לבו ביום שמקוקו לקור פרשת עמאלים ויהי האנשים מיום הלכות פסח
והמשכן הוקם בלחוד בניסן והתורה להם פרשת שלח עמאלים שבו ביום הוקבעו
שגש מחנות והחזקו להשתלח ומתוך כך החזקו עמאלים לישראל הוליל ויריבין שלח
ולא יוכלו ליכנס למשכן היח' יעשו ססחיון ופרשת שלח עמאלים וישלחו מן המחנה
שבאותו יום הוקבעו האומות ופרשת אחרי מות אף על פי שהיא על יום הכפרים
בו ביום נאמרה ברכה' אחרי מות ומפני שמהו בני אהרן בשביל ביאה שלא לצורך
ואיך נאסרו דהא בביאת אהל מועד תלה רחמנא ופר' נרות בהעלתך לפי שבו ביום
תחילו להדליק ופרשת פרה אדומה לפי שבוים המחרת נשרפה הפרה להיות נפטרין
לפסחיון וקודם לכן לא יכול לפטורה דבעינן והיה אל נוכח פני אהל מועד וז"ל
אע"פ שכבר נאמרו למשה בסיונו לא אמרן לישראל עד ר"ח ניסן שבו הוקם המשכן
ועמא גם בפרשת העריות לא נאמר לישראל עד סוף נביעתן מהר סיני ומה שאמרו
בפרק המזקין רבי יוחנן אמר משה רבי בנחה תורה מגלה נתנה ורבי בנשון
בן לקוט אמר תורה חתומה נתנה ופרש"י ז"ל מגלה מגלה נתנה כשנאמרה פרשה
למט"ה היה כותבה ולסוף ארבעים שנה כשנאמרו כל הפרשיות חבדן בנידין ומתן
חתומה נתנה לא נכתב' עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות כלן והנאמרות לו
בשנה ראשון' והטעם היו סודות לו על פה עד שכחן אינו רוצה לומר כשנאמרה
לו למשה בתחלה שהרי כבר נאמרו לו כל המנות כלן בסיונו כללותיה ופרש"י יהי
קדתיא בת"כ ומייתי לה בפ"ב דזכחים אלא הכי פירושא כשנאמרה לו למשה לאמרה
לישראל היה כותבה כו' אבל כשנאמרה לו בתחלה כדי ללמדו בסיונו נאמרו לו כללותיהן
ופשטותיהן ויהי אחר כך חזר עוד ואמרן לו לאמרן לישראל כל אחת ואחת בזמנה
ואז היה כותבה ושנאמרו כלן בסוף הארבעים חבדן בנידין ומתן למ"ה מגלה נתנה

אלדד ומידד מתנבאים במחנה

וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה ויען
יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם [במדבר
י"א כ"ז-כ"ח].

1 | וזאב"ד דבריסק רבי שמחה זעליג דיגור זצ"ל שאל פעם את מרן הגר"ח זצ"ל
גו"נ אם נבואתם של אלדד ומידד "נבואת אמת" א"כ הרי היו חייבים להגידה,

16 | עין חכמה

6 | משום האיסור של "כובש נבואתו" כמו שפסק הרמב"ם בהלכות יסודי התורה
פ"ט ה"ג "הכובש נבואתו חייב מיתה בידי שמים", ולמה דרש יהושע להמיתם.
ואם נבואתם "נבואת שקר" היא, הרי נתחייבו מיתה כמו שכתב הרמב"ם שם
פ"ט ה"א "הרי זה נביא שקר וכו' ומיתתו בחנק" וא"כ מדוע הסתפק יהושע
בדרישה לכלאם בלבד?

1 | נענה מרן הגר"ח ואמר: נבואה זו נאמרה להם בתוספת הוראה, לאומרה באהל
מועד דווקא, כמו שכתוב (י"א ט"ז) "ולקחת אותם אל אהל מועד" והם לא עשו
כן אלא רק (י"א כ"ו) "ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה", והצווי לא היה כתנאי
בעצם הנבואה אלא הוספה נפרדת ומיוחדת, וז"ל הלכך מיתה לא נתחייבו, שהרי
היתה זו נבואת אמת, שהיו חייבים להגידה, אבל גם לא קיימו התנאי להגידה
באהל מועד.

16 | זהו שטען יהושע לפני משה, כי בהתנבאם במחנה הפרו את ציווי ה' על מקום
הנבואה, ויש לכלאם על כך, ע"ז השיבו משה "המקנא אתה לי", פירוש, כל
עיקרו של התנאי להתנבא באהל מועד לא היה אלא לכבודי, כיון שנבואתם
היתה "משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ ישראל", הריני מוחל על
כבודי, והרב שמחל על כבודו, כבודו מחול. 197

KAL VACHOMER HEALING

וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר אֶל נָא רַפְאֵנוּ יְהוָה. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַבְרָהָהּ לֵרַק בְּמַנְתֶּךָ הֲלֹא הִקְלַם שִׁבְעַת יָמִים תִּפְגַּר שִׁבְעַת יָמִים מִדָּוָן לְמַחְנֶה וְאַחֲרָיִךְ תֵּאָסְפִי.

Moshe cried out to Hashem, saying, "Please, God, heal her now." Hashem said to Moshe, "And were her father to spit in her face, would she not be ashamed for seven days? Let her be quarantined outside the camp for seven days, and then she may be brought in."²

Hashem's response to Moshe seems somewhat elaborate given the situation. With his sister, Miriam, stricken with *tzaraas*, Moshe is pleading for her recovery. Presumably, all that is relevant in terms of a response from Hashem is when the recovery will happen. The background to the prognosis, i.e., the *kal vachomer* (a fortiori) argument based on her father shaming her, would appear more appropriate for the study hall, and less so for the conversation at hand!

A fascinating explanation of this response is given by R' Dov Ber, the Maggid of Mezritch.³ As we know, there are two sets of "Thirteen Middos": The Thirteen Middos (Attributes) of Divine Mercy and R' Yishmael's Thirteen Middos (midrashic principles) through which the Torah is expounded.⁴ The sources state that there exists a parallel between these two sets of thirteen, so that involving oneself in one of the principles of *drash* helps activate the corresponding attribute of mercy.⁵ According to the *Arizal* and the *Vilna Gaon*, the first of the Divine attributes is "Keil," which denotes strength and is the attribute through which Hashem gives strength and healing to the sick. Thus, when praying for Miriam's recovery, Moshe addressed Hashem as "Keil," asking Him to activate that attribute and use it to bring her healing.

² Bamidbar 12:13-14.

³ Cited by the B'nei Yissachar, *Elul, maamar 2*, and *Nissan, maamar 4*. See also the "From the Commentators" section in *Parshas Ki Tisa*.

⁴ These are enumerated in the morning prayers just before *Pesukei D'Zimrah*.

⁵ See *Rokeach, Peirush Al Hatefillah, Bemisa D'Rabi Yishmael*.

Ruth Berster

In response, Hashem did indeed activate that first attribute, by engaging in the corresponding first of the middos of Torah exposition—a *kal vachomer!* In this way, Hashem was not merely providing the *background* to her prognosis, but was also *initiating the process* of her recovery itself.

FROM THE HAFTARAH: THE DIVINE PRESENCE IN ZION

רַנְּנוּ וְשִׂמְחוּ בַּת צִיּוֹן כִּי רַנְּנוּ וְשִׂמְחָתִי בְּתוֹכָהּ יְהוָה. וְנָלוּוּ גוֹיִם רַבִּים אֵלָי הָ בָיִם הָרְחוֹב וְהָיוּ לִי לְעַם וְשִׂמְחָתִי בְּתוֹכָהּ.

*Sing and be glad, O daughter of Zion, for behold, I am coming and I will dwell in your midst—the word of Hashem. Many nations will join themselves to Hashem on that day, and they will become a people unto Me, and I will dwell in your midst.*⁶

Hashem's promise to dwell in the midst of the Jewish People is mentioned both in the opening verse and then again in the verse that follows. We should not think that the reason Hashem dwells in the midst of the nation of Israel is simply a result of the fact that they are the only people who recognize Him. To that end, the second verse states that even at the time in the future when many other nations will join themselves to Hashem and will become a people unto Him—even then, His presence will dwell essentially among Israel, His beloved people.⁷

⁶ Zechariah 2:14-15.

⁷ Commentary of *Alshich Hakadosh* to *Zechariah* ibid. See also *Meshech Chochmah* to *Shemos* 19:5.